

ČÁST PRVNÍ

ÚVOD DO PROBLEMATIKY SPRÁVY CIZÍHO MAJETKU

I. OBECNĚ

Správou cizího majetku rozumíme **činnost správce, který s významnou mírou autonomie pečuje o majetek, který mu nepatří, přičemž ekonomické výhody ze spravovaného majetku plynou beneficiantovi**. Typickým znakem správy cizího majetku je **dlouhodobost**.

V občanském zákoníku je správa cizího majetku upravena jako **samostatný právní institut**. Fakticky se však se správou cizího majetku setkáváme i u řady jiných právních institutů, kde jedna osoba přenechává – ať již dobrovolně či nikoli – péči o svůj majetek jiné osobě. Příkladem je činnost insolvenčního správce či postavení věřitele zajišťujícího svou pohledávku pomocí zadržovacího práva.

Úprava správy cizího majetku obsažená v občanském zákoníku má **subsidiární povahu** a dopadá na všechny situace, kdy jedna osoba spravuje majetek, který jí nepatří. Předpokladem je, že vztah těchto osob není regulován zvláštními ustanoveními občanského zákoníku či jiného zákona nebo smlouvou mezi dotčenými stranami. K aplikaci ustanovení o správě cizího majetku podrobně viz kapitolu II Právní úprava a praxe.

Základem správy cizího majetku je **třístranný vztah** mezi vlastníkem majetku, správcem cizího majetku a beneficiantem, tj. osobou, které plynou ekonomické výhody ze spravovaného majetku.

Příklad

Příkladem je výkon činnosti insolvenčního správce. V tomto případě je vlastníkem majetku dlužník (úpadce), správcem insolvenční správce a beneficianty věřitelé. V této souvislosti je však třeba podotknout, že regulace obsažená v insolvenčním zákoně je natolik podrobná, že na použití obecné úpravy správy cizího majetku zakotvené v občanském zákoníku zbývá jen velmi málo místa.

Zvláštním případem třístranného vztahu je svěrenský fond, který je zvláštním druhem správy cizího majetku (viz část šestou Úvod do problematiky svěrenského fondu).

V praxi je velmi často vlastník zároveň osobou, která má ze správy prospěch, tj. beneficiem, a jedná se proto o **dvoustranný vztah**. Skutečnost, že vlastník a beneficiem je zpravidla jedna a táž osoba, se odráží i v zákonné úpravě. Příkladem je vyvratitelná domněnka, podle které správce právně jedná jako zástupce vlastníka (tj. nikoli beneficiem, § 1400 odst. 2 obč. zák.), avšak důvodem zániku správy je ztráta práva beneficiem ke spravovanému majetku (§ 1439 obč. zák.).

Příklad

Příkladem může být správa cizího majetku advokátem, kde je jednou stranou klient jako vlastník spravovaného majetku a zároveň beneficiem a druhou stranou advokát jako správce cizího majetku.

II. PRÁVNÍ ÚPRAVA A PRAXE

Správa cizího majetku je regulována v **§ 1400 až 1474 obč. zák.** Jde o institut, který ve své komplexnosti přinesla rekonstrukce soukromého práva. Jeho zakotvení je v důvodové zprávě k návrhu občanského zákoníku vysvětleno tím, že „Generální úprava správy cizího majetku je hospodářsky, sociálně i právně velmi potřebná a v našem soukromém právu je její nedostatek citelný.“² Jednotlivé aspekty správy cizího majetku ovšem byly v českém právním řádu přítomny ještě před 1. 1. 2014. V této souvislosti je možno vzpomenout činnost insolvenčního správce, správu cizího majetku advokátem³ či problematiku kolektivního investování.

Vzorem právní úpravy byla úprava správy cizího majetku obsažená v québecském občanském zákoníku (čl. 1299–1370 Civil Code of Québec, dále též jen „CCQ“, *Administration of the property of others*), který vstoupil v účinnost dne 1. 1. 1994. Český občanský zákoník s většími či menšími odchylkami převzal ustanovení čl. 1260 až 1370 CCQ, tedy nejen správu cizího majetku, ale i regulaci svěřenského fondu (*Trust*). Z tohoto důvodu česká literatura při výkladu úpravy správy cizího majetku (včetně svěřenského fondu) často pracuje s québeckým občanským zákoníkem a literaturou k němu.

Začlenění části québecké úpravy do českého občanského zákoníku ovšem není zcela bez problémů. Zatímco québecký občanský zákoník s aplikací konkrétního druhu správy cizího majetku na různých místech výslovně počítá, v českém právu

² Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze) k § 1400 až 1404.

³ Přípustnost spravovat cizí majetek byla v zákoně o advokacii výslovně zakotvena již v roce 2002 (novela provedená zákonem č. 228/2002 Sb.).

vzniká stran aplikace tohoto institutu řada otázek. Pro zajímavost – prostou správu vykonává podle výslovné úpravy québeckého občanského zákoníku např. opatrovník dítěte (čl. 208 CCQ), opatrovník zletilé osoby (čl. 262, 286 CCQ), likvidátor dědictví (čl. 802 CCQ), osoba spravující spoluvlastnictví (čl. 1029, 1082 CCQ), nepřikázaný jednatel (čl. 1484 CCQ), ale ve vymezených případech i příkazce (čl. 2135 CCQ). Ustanovení odkazujících na plnou správu je v québeckém občanském zákoníku výrazně méně. Plnou správu je pověřen např. likvidátor právnické osoby (čl. 360 CCQ) či svěřenský správce (čl. 1278 CCQ).

V českém právu naproti tomu není vždy jasné, kdy ustanovení o správě cizího majetku, popř. jaký druh správy (tj. zda správu prostou či plnou) aplikovat. Nejasný je i vztah k dalším úpravám, které fakticky správu cizího majetku regulují.

Z hlediska **aplikovatelnosti ustanovení o správě cizího majetku** lze rozlišit následující situace:

- První skupinu tvoří případy, kdy **zákon výslovně odkazuje na úpravu správy cizího majetku**. Patří sem např. pravidla pro správu pozůstalosti (§ 1678 obč. zák.) či pravidla pro správu věci převedené v rámci zajišťovacího převodu práva, která však zůstává v moci převodce (§ 2042 obč. zák.). Specifickým druhem správy cizího majetku je svěřenský fond (§ 1448 až 1474 obč. zák.).
- Druhá skupina je tvořena případy, kdy **zákon použití úpravy správy cizího majetku vylučuje** a ustanovení o správě cizího majetku se tak vůbec neužijí. Do této skupiny patří správa majetku obchodní korporace členy voleného orgánu (vylučuje § 59 odst. 4 z. o. k.). Teorie sem řadí i případy, kdy je použití ustanovení o správě cizího majetku vyloučeno z povahy věci, zejm. pro komplexnost právní úpravy. Příkladem je správa společného jmění manželů (§ 713 a násl. obč. zák.) či správa majetku nezletilých dětí (§ 896 a násl. obč. zák.);^{4,5} vyloučení těchto oblastí výslovně zmiňuje i důvodová zpráva k občanskému zákoníku.⁶
- Do třetí skupiny spadají případy, kdy **někdo spravuje cizí majetek ve prospěch jiného, avšak zákon na aplikaci pravidel správy cizího majetku neodkazuje, ani je však nevylučuje**. Není přitom rozhodující, jak se takový institut nazývá, ale co je jeho podstatou.⁷ V těchto případech se aplikují ustanovení o správě cizího majetku v rozsahu, v jakém to daná úprava připouští. Jinak řečeno, ustanovení

⁴ ELISCHER, D. In DVORÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 172.

⁵ Pro zajímavost – québecká úprava správu jmění dítěte výslovně chápe jako prostou správu (čl. 208 CCQ).

⁶ Důvodová zpráva k občanskému zákoníku (konsolidovaná verze) k § 1400 až 1404.

⁷ TICHÝ, L. In ŠVESTKA, J., DVORÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1086.

o správě cizího majetku se použijí vždy, pokud zvláštní úprava neobsahuje specifické řešení dané otázky. Příkladem je správa věci věřitelem, který svoji pohledávku zajišťuje pomocí zadržovacího práva (§ 1397 odst. 2 obč. zák.).

Pro úplnost je třeba uvést, že v některých, zákonem určených případech se potom (vybraná) pravidla o správě cizího majetku užití i na **správu vlastního majetku**. Příkladem je úprava nadací. Zde zákon stanoví, že s nadační jistinou, která tvoří majetek nadace, nakládá nadace s péčí, jakou zákon stanoví pro správu cizího majetku (§ 340 obč. zák.).

V **praxi** se se správou cizího majetku setkáváme poměrně často, byť to nemusí být na první pohled zřejmé. Příkladem je činnost insolvenčního správce,⁸ postavení věřitele, který zajišťuje svou pohledávku pomocí zadržovacího práva⁹ (§ 1397 odst. 2 obč. zák.) či správa cizího majetku advokátem (§ 56 zák. o advokacii). Z uvedeného je zřejmé, že správa cizího majetku není redukována na případy, kdy vlastník cíleně požádá správce, aby nakládal s jeho majetkem ve prospěch jiné osoby (či samotného vlastníka). Její uplatnění je daleko rozsáhlejší a dopadá na všechny případy, kdy někdo pečuje o majetek jiné osoby, ledaže ze zákonné úpravy daného poměru vyplývá něco jiného.

III. VZTAH K PODOBNÝM INSTITUTŮM

Správa cizího majetku je institutem, který má řadu společných rysů s příkazem a správou obchodní korporace. Na rozdíl od nich je nicméně správa cizího majetku typicky trojstranným právním vztahem (vlastník – správce – beneficiant), zatímco příkaz i správa obchodní korporace jsou vždy vztahem dvoustranným (příkazník – příkazce, resp. člen voleného orgánu – obchodní korporace). Tento rozdíl je částečně smazan skutečností, že při správě cizího majetku je v praxi vlastník velmi často zároveň v postavení beneficianta.

Blízkost správy cizího majetku a **příkazu** je dána stejným účelem. Je-li právním důvodem vzniku správy cizího majetku smlouva, vlastník majetku pověřuje správce cizího majetku správou, neboť ji nechce či nemůže vykonávat sám; stejné důvody vedou příkazce k uzavření příkazní smlouvy. Příkaz je nicméně obecnější, neboť jeho předmětem je obstarání záležitostí příkazce, ať již jde o právní jednání

⁸ SVEJKOVSKÝ, J., MAREK, R. a kol. *Správa cizího majetku v novém občanském zákoníku*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 47–50.

⁹ TICHÝ, L. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1086.

či činnost faktické povahy, zatímco v případě správy cizího majetku je předmět konkrétní – péče o cizí majetek ve prospěch jiného. Přestože tyto dva instituty existují vedle sebe, lze soudit, že v některých případech bude vhodné v rámci příkazu použít subsidiárně ustanovení o správě cizího majetku. Tento názor nicméně není přijímán jednotně.¹⁰

Příklad

Příkladem je správa vkladů před vznikem obchodní korporace. V tomto případě obstarává správce vkladů správu cizí věci ve prospěch jiného, neboť věci vložené jako předmět vkladů zůstávají do vzniku obchodní korporace ve vlastnictví zakladatelů (tj. jedná se o věci cizí), přičemž jsou spravovány ve prospěch dosud nevzniklé obchodní korporace. Jakkoli by se tedy zdálo logické, aby se subsidiárně použila úprava správy cizího majetku (i s ohledem na přísnější standard péče, který zákon správci majetku ukládá – srov. § 1411 obč. zák. a § 2432 obč. zák.), stanoví zákon o obchodních korporacích, že při absenci odchylné dohody provádí správce vkladů činnost na základě ustanovení o příkazu (§ 18 odst. 2 z. o. k.). Přesto se lze domnívat, že i v tomto případě může být prostor pro použití ustanovení o správě cizího majetku (šlo by o prostou správu). Na rozdíl od příkazu správa vlastního majetku řeší např. problematiku změny účelu spravovaného majetku (§ 1406 obč. zák.) či prodej v případě hrozící zkázy (§ 1408 odst. 2 obč. zák.).

Postavení správce cizího majetku je v mnohém podobné postavení člena voleného orgánu **obchodní korporace** (zejm. člena statutárního orgánu). Oba totiž zásadně nakládají s majetkem, který jim nepatří, přičemž v tomto směru mají širokou míru autonomie (ta se u správce cizího majetku odlišuje v závislosti na tom, zda jde o prostou či plnou správu). Podobnost se odráží i ve skutečnosti, že jak člen orgánu obchodní korporace, tak správce cizího majetku jsou povinni jednat s péčí řádného hospodáře (§ 159 odst. 1, § 1411 obč. zák.). Vyvážením široké míry autonomie, kterou jak správce, tak i člen voleného orgánu disponují, je potom povinnost loajality, tj. povinnost postupovat v zájmu určené osoby. V tomto směru se však postavení obou osob liší. Správce je činný v zájmu obmyšleného. Člen voleného orgánu naproti tomu postupuje v zájmu obchodní korporace, tj. vlastníka majetku. Zákon o obchodních korporacích stanoví výslovně, že se na práva a povinnosti mezi obchodní korporací a členem orgánu nepoužijí ustanovení o správě cizího majetku (§ 59 odst. 1 z. o. k.).

¹⁰ Opačný názor ve vztahu ke správě vkladů před vznikem obchodní korporace viz ELI-SCHER, D. In DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 173.

IV. DŮVODY VZNIKU SPRÁVY CIZÍHO MAJETKU

Správa cizího majetku má místo v případě, že vlastník majetku se o určený majetek **nechce nebo nemůže starat sám**.¹¹

Příklad

Vlastník se o svůj majetek – sbírku moderního umění – nechce starat sám, neboť k tomu nemá dostatek odborných znalostí či času. Dohodne se proto s významným galeristou, že bude o jeho sbírku pečovat – např. zajistí její uskladnění i nákup dalších děl.

Příkladem situace, kdy se vlastník o určený majetek nemůže starat sám, je zadržení věci věřitelem za účelem zajištění své pohledávky (§ 1397 odst. 2 obč. zák.). Správa cizího majetku vznikne zadržením věci.

S uvedenou skupinou případů souvisí i situace, kdy správce má **specifické vlastnosti nebo disponuje určitým oprávněním**.

Příklad

Vlastník by chtěl obchodovat na burze cenných papírů, to je nicméně možné jen pro její členy (obchodníky s cennými papíry).

Významným motivem může být rovněž snaha o **utajení pravého vlastníka majetku**.

Příklad

Utajení vlastníka majetku bude možné zejména v případě, kdy správce bude vystupovat jako nepřímý zástupce vlastníka, tj. bude jednat vlastním jménem na účet vlastníka. V tomto případě bude nepřímé zastoupení třeba dohodnout mezi vlastníkem a správcem, neboť správce podle zákonné domněnky sice právně jedná jako zástupce vlastníka (§ 1400 odst. 2 obč. zák.), v tomto případě však jde o zastoupení přímé, tj. jedná jménem a na účet vlastníka.¹²

Důvodem může být rovněž potřeba **vyvážit různé zájmy více beneficentů**.

¹¹ Důvody správy cizího majetku viz TICHÝ, L. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1085; LÖHNING, M. *Treuhand. Interessenwahrnehmung und Interessenkonflikte*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006, s. 116–117.

¹² Stejně TICHÝ, L. In ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek III*. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1090.

Příklad

Insolvenční správce vyvažuje zájmy věřitelů, které mohou být značně různorodé.

V. VZNIK SPRÁVY CIZÍHO MAJETKU

Ustanovení o správě cizího majetku dopadnou na všechny vztahy, kdy někdo (správce) pečuje o cizí majetek ve prospěch jiného (beneficienta). Důvod vzniku správy cizího majetku je nerozhodný.

Správa cizího majetku často vzniká na základě **smlouvy**. Vlastník pověří smlouvou jinou osobu (správce) péčí o vymezený majetek ve prospěch beneficianta a správce se k takové správě zaváže. Často půjde o dvoustrannou dohodu mezi vlastníkem, který je zároveň beneficiantem, a správcem. Není však vyloučeno, aby šlo o trojstrannou smlouvu mezi vlastníkem, správcem a beneficiantem.

Příklad

Správa cizího majetku, jejímž předmětem je péče o sbírku moderního umění, vznikne na základě smlouvy mezi správcem (galeristou) a vlastníkem, který bude v daném případě zároveň beneficiantem.

Správa cizího majetku ale může vzniknout i ze **zákona**. Jedná se především o případy, kdy osoba, o jejíž zájem se jedná, není s to svůj zájem chránit.¹³

Příklad

Je-li k zajištění převedeno vlastnické právo a byla-li věc věřiteli předána, stává se věřitel správcem cizího majetku (§ 2042 obč. zák.).

Je-li někdo povolán jako správce pozůstalosti či vykonavatel závěti, stává se správcem cizího majetku, jemuž náleží prostá správa (§ 1678 odst. 1 obč. zák.).

Dále může správa cizího majetku vzniknout **rozhodnutím orgánu veřejné moci** (např. soudu).

Příklad

Příkladem správy cizího majetku vzniklé rozhodnutím orgánu veřejné moci je opatrovník pro správu jmění (§ 463 obč. zák.).

¹³ LÖHNING, M. *Treuhand. Interessenwahrnehmung und Interessenkonflikte*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006, s. 154.

Konečně je možné, aby někdo spravoval cizí majetek i **bez právního důvodu**.¹⁴ To znamená, že se osoba ujme správy cizího majetku, aniž by k tomu existoval právní důvod.

Příklad

Člověk najde na lavičce v parku hromádku zcela zjevně zapomenutých knih. S cílem zabránit jejich zničení počínajícím deštěm je vezme k sobě domů. Tím se stává správcem cizího majetku.

Podrobně viz část čtvrtou, kapitolu I Vznik správy cizího majetku.

VI. ZÚČASTNĚNÉ OSOBY

Při správě cizího majetku vystupují minimálně dvě osoby – správce a beneficiant. Není-li beneficiant zároveň vlastníkem majetku, figuruje ve vztahu další osoba – vlastník.

Osoba pečující o cizí majetek je označena jako **správce cizího majetku**. Zákon reguluje postavení správce relativně podrobně; upraven je vznik a zánik funkce, působnost i povinnosti. Základní povinností správce je jednat ve prospěch beneficianta. Základním právem potom je oprávnění nakládat se spravovaným majetkem dle svého uvážení; limitem je zákonná úprava (zejm. druh správy, tj. rozlišení, zda se jedná o plnou či prostou správu) a případně dohoda mezi správcem a vlastníkem (beneficiantem). Správce může být jeden, ale může jich být i více.

Beneficiant je osobou, v jejíž prospěch je majetek spravován, tj. osobou, které ze spravovaného majetku plynou ekonomické výhody. Na dané výhody má beneficiant právní nárok, a může je proto vymáhat. Na straně beneficianta může být více osob.

Konečně nelze zapomenout na osobu, které spravovaný majetek patří – na **vlastníka** spravovaného majetku. Beneficiant a vlastník přitom může být (a často bývá) táž osoba. Zákon konstruuje vyvratitelnou domněnku, že správce jedná jako zástupce vlastníka (§ 1400 odst. 2 obč. zák.). Nebude-li určeno (zákonem či smlouvou) jinak, správce bude jednat jako zástupce vlastníka, tj. jeho jménem a na jeho účet.

¹⁴ Stejně ELISCHER, D. In DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol. *Občanské právo hmotné. Díl třetí: Věcná práva*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 174.